

Jodi Picoult
kai tu
išeini

Alma littera

D Ž E N A

Kai kurie žmonės tiki, kad yra dramblių kapinės. Tai tokia vieta, kur ligoti, nusenę drambliai keliauja mirti. Jie atsiskiria nuo bandos ir slenka dulkėta lyguma tarsi graikų mitų titanai, apie kuriuos skaitėme septintoje klasėje. Pasak legendos, ta vieta yra Saudo Arabijoje, joje slypi antgamtinių jėgų šaltinis ir burtų knyga, kurios užkeikimai gali atnešti Žemei taiką.

Ieškodami kapinių, tyrėjai savaitę savaites sekiodavo paskui mirštančius dramblius ir galiausiai suvokdavo, kad buvo vedžiojami ratais. Kai kurie keliautojai patys pradingo, kiti neprisiminėdavo, ką regėję, ir nė vienas, tvirtinęs, kad surado dramblių kapines, neįstengdavo vėl ten nukeliauti.

Štai kodėl tos kapinės tėra mitas. Tiesa tik ta, kad tyrėjai aptiko kaimenes dramblių, nugaišusių toje pačioje vietoje per trumpą laikotarpį. Mano motina Alisa būtų pasakiusi, kad galima logiškai paaiškinti masinę kapavietę: dramblių būrys vienu metu išdėvėję iš bado ir troškulio arba jie buvo sumedžioti dėl ilčių. Netgi įmanoma, kad stiprūs Afrikos vėjai sunėšė kaulus į vieną krūvą. Džena, būtų sakiusi ji, galima paaiškinti viską, ką matai.

Apie dramblius ir mirtį yra daugybė duomenų, paremtų ne pasakomis, o šaltu, sausu mokslu. Mano mama būtų galėjusi tai patvirtinti. Mudvi būtume sėdėjusios susiglaudusios po didžiuliu ąžuolu, kurio paunksnę mėgo dramblė Mora, ir žiūrėjusios, kaip

dramblė straubliu ima ir svaido giles. Mama kiekvieną metimą vertintų balais kaip olimpinė teisėja: 8,5... 7,9... O! Tobulas 10.

Gal būčiau klausiusis, o gal tik užsimerkusi. Gal būčiau mėginusi įsiminti vabzdžius atbaidančio purškalo kvapą ant mamos odos arba kaip ji užsisvajojusi pina man plaukus ir suriša galiukus žolės stiebeliais.

Gal aš visą laiką būčiau troškusi, kad dramblių kapinės *egzistuoti*, ir ne tik drambliams. Nes tada galėčiau rasti mamą.

ALISA

Kai buvau devynerių, dar neužaugusi ir netapusi mokslininke, maniau viską žinanti, ar bent jau troškau viską žinoti, o tai man atrodė vienas ir tas pats. Tuo metu buvau pamišusi dėl gyvūnų. Žinojau, kad tigras priklauso katinų šeimai, delfinai yra mėšėdžiai, žirafos turi keturis skrandžius, o skėrio kojų raumenys tūkstantį kartų stipresni už atitinkamo svorio žmogaus raumenis. Žinojau, kad baltųjų lokių oda po kailiu juoda, o medūzos neturi smegenų. Šiuos faktus perskaitydavau kortelėse, kurias gaudavau kas mėnesį, jose buvo spausdinamos įdomybės apie gyvūnus. Jų prenumeratą gimimo dienos proga man dovanojo patėvis; prieš metus jis buvo išsikraustęs ir apsigyvenęs San Fransiske su geriausiu draugu Frenku, kurį mano motina pavadino „kita moterimi“, manydama, kad negirdžiu.

Kas mėnesį paštu gaudavome naujų kortelių, o 1977 metų spalį pasirodė geriausioji – apie dramblius. Nežinau, kodėl jie buvo mano mylimiausi žvėrys. Gal todėl, kad mano kambaryje buvo žalias šiaudinis kilimėlis su džiunglėmis, o sienų viršų įrėmino drambliukais išmarginta tapetų juosta. Be to, pirmasis vaikystėje matytas filmas buvo „Dumbo“*. O gal todėl, kad šilkinis mamai

* „Dumbo“ – 1941 m. sukurtas Walto Disney'aus animacinis filmas, kurio pagrindinis veikėjas – drambliukas (čia ir toliau – *vert. past.*).

močiutės atiduotų kailinių pamušalas buvo pasiūtas iš indiško sario, išmarginto drambliais.

Iš tos kortelės sužinojau pagrindinius faktus apie dramblius. Tai didžiausi Žemės paviršiuje gyvenantys gyvūnai, kartais sveriantys daugiau nei šešias tonas. Kasdien suėda apie du šimtus kilogramų pašarų. Dramblių nėštumas ilgiausias tarp visų žinduolių – trunka net dvidešimt du mėnesius. Drambliai gyvena bandose, kurioms vadovauja matriarchė, seniausia grupės dramblė. Tai ji nusprendžia, kur banda keliaus tą dieną, kur ilsėsis, ką ės ar gers. Jauniklius auklėja ir saugo visos bandos patelės. Jie keliauja kartu su banda, bet sulaukę trylikos metų patinai atsiskiria ir klajoja vieni arba kartu su patinų grupe.

Tačiau šiuos faktus žino visi. Kita vertus, aš užsikabinau ir stengiausi susiurbti viską, kas įmanoma, iš mokyklos bibliotekos, mokytojų, knygų. Taigi žinojau, kad drambliai nudega saulėje, todėl užsimeta žemių ant nugaros ir išsivolioja purve. Jų artimiausi išlikę giminaičiai – kapodanamai – maži kailiniai žvėreliai, panašūs į jūrų kiaulytes. Žinojau, kad norėdami nusiraminti drambliukai čiulpia straublį kaip kūdikiai nykštį. 1916 metais Ervine, Tenesio valstijoje, dramblė Merė buvo teisiamą už žmogžudystę ir pakarta.

Dabar manau, kad motinai mirtinai įkyrėjo mano kalbos apie dramblius. Gal todėl vieną šeštadienio rytą ji pažadino mane prieš saulėtekį ir pasakė, kad leisimės ieškoti nuotykių. Konektikute, kur mudvi gyvenome, nebuvo zoologijos sodų, tik Forest Parko zoologijos sodas Springfilde, Masačusetso valstijoje, turėjo vieną dramblę, ir mes išsiruošėme jos pažiūrėti.

Teigti, kad labai apsidžiaugiau, būtų per maža. Aš ištisas valandas kankinau motiną anekdotais apie dramblius.

Kas yra graži, pilka ir dėvi kristolines kurpaites? Dramblė Penė.

Kodėl drambliai raukšlėti? Nes neišsitenka ant lyginimo lentos.

Kodėl dramblio akys raudonos? Kad pomidorų lauke galėtų užsimaskuoti.

Skrenda du drambliai. Vienas tiesiai, kitas į rytus.

Vos tik atvykusi į zoologijos sodą, nukūriau taku ir lėčiau, kol atsidūriau priešais dramblę Morganetą.

Ji atrodė visiškai ne tokia, kokią įsivaizdavau. Tai buvo ne tas didingas gyvūnas, nupieštas mano kortelėje ar knygoje. Pirma, dramblė buvo prirakinta prie didžiulės betoninės plokštės narvo viduryje, kad nenuklystų į šonus, užpakalinės kojos buvo nutrintos grandinių, žaizdotos. Morganeta neturėjo vienos akies, o kita į mane nežiūrėjo. Aš buvau tik dar viena spoksotoja.

Mamą taip pat pribloškė dramblės būklė. Ji prirėmė zoologijos sodo prižiūrėtoją, o šis pasakė, kad anksčiau Morganeta dalyvavo vietos eitynėse ir virvės tempimo varžybose su mokiniais, bet pasenusi tapo nenuspėjama ir agresyvi. Ji švaistydavosi straubliu, jei lankytojai prieidavo per arti narvo, ir netgi sulaužė prižiūrėtojai riešą.

Aš pravirkau.

Mama įsodino mane į automobilį ir mudvi vėl leidomės į keturių valandų kelionę namo, išbuvusios zoologijos sode vos dešimt minučių.

– Ar mes negalėtume jai padėti? – paklausiau.

Taip būdama devynerių tapau dramblių gynėja. Grįžusi iš bibliotekos, atsėdau prie virtuvės stalo ir parašiau laišką Springfieldo merui, prašydama suteikti Morganetai daugiau laisvės ir erdvės.

Meras ne tik atsakė man, bet ir nusiuntė atsakymą į laikraštį „The Boston Globe“, o tas jį išspausdino. Tada paskambino žurnalistas, norėdamas pasikalbėti su devynmete, įtikinusia merą perkelti Morganetą į gerokai didesnę zoologijos sodo bizonų aptvarą.

Pradinės mokyklos susirinkime man įteikė Pilietiškumo apdovanojimą, buvau pakviesta į naujojo zoologijos sodo aptvaro atidarymo ceremoniją ir kartu su meru perkirpau raudoną kaspiną. Mane akino fotografų blykstės, o fone ganėsi Morganeta. Šį kartą dramblė pažvelgė į mane sveikąja akimi. Ir tada supratau, kad ji vis tiek nelaiminga. Jos gyvenimo patirtis – grandinės, įtvarai, narvas, mušimas, netgi prisiminimai, kaip buvo pagauta ir atvežta iš Afrikos, gyveno bizonų aptvare ir užpildė visą jo erdvę.

Turiu pripažinti, kad meras Dimoras ir toliau gerino Morganetos gyvenimą. 1979 metais, kai padvėsė Forest Parko gyventojas baltasis lokys, zoologijos sodas buvo uždarytas, o Morganeta perkelta į Los Andželą. Dabar jos namai buvo kur kas didesni, su

baseinu, žaislais. Čia Morganeta gyveno su dar dviem senesnėmis dramblėmis.

Jei tada būčiau žinojusi tai, ką dabar, būčiau pasakiusi merui, kad, apgyvendinus dramblius kartu, jie nebūtinai susidraugaus. Drambliai – nepakartojamos asmenybės, kaip ir žmonės. Kaip nesitikime, kad du svetimi žmonės būtinai suartės, taip ir drambliai nesusibičiuliaus vien todėl, kad abu yra drambliai. Morganela ir toliau liūdėjo, neteko svorio, nyko. Praėjus metams po atsikraustymo į Los Andželą, jos kūnas buvo aptiktas aptvaro baseino dugne.

Šios istorijos moralas toks: gali mėginti keisti pasaulį, tačiau kartais tai prilygsta pastangoms rėčiu sulaikyti potvynį. Kitaip tariant, kad ir kaip stengtumės, kad ir kaip trokštume, kai kurios istorijos neturi laimingos pabaigos.

I DALIS

Kaip paaiškinti savo didvyrišką mandagumą? Jaučiu,
kad mano kūną pripūtė išdykęs berniūkštis.

Kadaise buvau kaip sakalas, kaip liūtas,
o ne dramblys, koks tapau dabar.

Mano oda sudribusi, o šeiminkas bara mane už nepavykusį
triuką. Visą naktį treniravausi savo palapinėje, todėl buvau

kažin koks apsnūdęs. Žmonės vadina mane liūdnu,
dažnai – išmintingu. Randalas Džarelas lygino mane

su Volesu Stivensu, amerikiečių poetu. Matau tai
jo gremėzdiškuose tercetuose, bet, mano galva,

aš panašesnis į Eliotą, europietį,
žemdirbį. Į tą, kuris iškilmingai kenčia nuosmukį.

Nemėgstu įspūdingų pusiausvyros eksperimentų,
ištempto lyno ir kūgio formų.

Mes, drambliai – nuolankumo simbolis, ypač
kai liūdnei traukiame į mirties vietą.

Ar žinojote, kad drambliai buvo išmokyti
kanopomis rašyti graikų abėcėlės raides?

Pailšę nuo kančių, mes gulamės ant savo milžiniškos nugaros,
mėtome į viršų žolę – ne meldamiesi, tik pramogaudami.

Ne nuolankumą jūs turite matyti mūsų paskutinėje kelionėje,
o vilkinimą. Gulantis man sopa visą sunkų kūną.

DAN CHIASSON, „Dramblys“

D Ž E N A

Kalbant apie prisiminimus, esu tikra profesionalė. Nors man tik trylika, vartau juos kaip mano amžiaus mergaitės madų žurnalus. Vienus prisiminimus apie pasaulį suteikia patirtis: nudegusi sužinai, kad krosnis karšta, o užlipusi basa ant sniego nušalsi kojų pirštus; kitus – pojūčiai: pažvelgusi į saulę užsimerki ir suvoki, kad kirmėlės – ne pats skaniausias maistas. Kai kurias datas įsimeni istorijos pamokose ir išpyškini per baigiamąjį egzaminą, nes jos labai svarbios (bent taip man įkalta) pasaulio raidos procese. Dar atsimeni asmeninius, tik tau svarbius dalykus. Pernai mano gamtos mokytoja leido savarankiškai tyrinėti atmintį. Dauguma mokytojų man skiria savarankišką užduotį, žinodami, kad klasėje nuobodžiauju. Įtariu, jie būgštauja, kad žinau daugiau už juos, ir nenori to pripažinti.

Mano pirmojo prisiminimo pakraščiai pabalę kaip nuotraukos, fotografuotos su akinama blykste. Laikydama rankoje vaflių su cukraus vatos kuokšteliu mama priglaudžia pirštą prie lūpų: *Tai mudviejų paslaptis*, ir atplėšia mažytę skiautelę. Kai ji paliečia mano lūpytes, saldėsis ištirpsta. Mano liežuvis apsideja mamos pirštą ir žinda. *Isvidi*, sako mama. *Saldu*. Tai ne pienas iš buteliuko, skonis nepažįstamas, bet malonus. Tada mama pasilenkia ir bučiuoja mane į kaktytę. *Usvidi*, sako. *Mieloji*.

Man dar tik devyni mėnesiai.

Atrodo neįtikėtina, nes dauguma vaikų mena laikotarpį tarp dvejų ir penkerių metų. Tai nereiškia, kad kūdikiai viską pamiršta, jie prisimena net tada, kai nekalba, bet keista, kad pradėję šnekėti vaikai nepajėgia vaizdinių išreikšti žodžiais.

Gal aš prisimenu epizodą su cukraus vata todėl, kad mama kalbėjo kosų genties kalba, kurią išmoko rinkdama duomenis daktaro disertacijai Pietų Afrikoje. O gal tai tik atminties išdai-ga, nes negaliu prisiminti to, ko beprotiškai trokštu, – nakties, kai mano mama dingo.

Ji buvo mokslininkė ir vienu metu netgi tyrinėjo atmintį. Tai buvo jos darbo dalis: potrauminis stresas ir drambliai. Ar žinote seną posakį, kad drambliai nieko nepamiršta? Tai tiesa. Jei norite įrodymų, galiu pateikti mamos surinktus faktus. Beveik moku juos atmintinai. Pirmame oficialiai skelbtame straipsnyje mama teigia, kad prisiminimai susiję su stipriais išgyvenimais, o negatyvi patirtis tarsi užrašoma neblunkančiu žymikliu ant smegenų sienos. Mes prisimename negatyvius įvykius. Tačiau yra plonytė linija tarp negatyvaus potyrio ir sukrėtimo. Kas buvo negero, prisimename, o sukrėtimus pamirštame ar paslepame taip, kad jų neįmanoma atpažinti, antraip jie virstų į didelį, blyškų nieką, užplūstantį mano galvą, kai mėginu prisiminti tą naktį.

Štai ką žinau:

1. Man buvo treji.
2. Mama buvo aptikta be sąmonės rezervato teritorijoje, už mylios į pietus nuo prižiūrėtojos lavono. Taip nurodoma policijos pranešime. Mamą nuvežė į ligoninę.
3. Policijos pranešime aš neminima. Paskui močiutė pasi-ėmė mane į savo namus, nes mano tėvas turėjo rūpesčių dėl žuvusios dramblių prižiūrėtojos ir sąmonę praradusios žmonos.
4. Prieš aušrą mama atgavo sąmonę ir dingo iš ligoninės, niekas nepastebėjo, kaip ji išėjo.
5. Daugiau jos nemačiau.

Kartais manau, kad mano gyvenimas – du vagonai, sujungti mamos dingimo akimirka. Tačiau, kai pamėginu išvelgti jungtį, bėgiuose kažkas trinkтели, ir mano galva staigiai lošteli atgal. Žinau, kad buvau ugniaplaukė mergaitė, lakstanti aplink, kol mama rašo apie dramblius. Dabar esu paauglė, pernelyg rimta pagal savo amžių ir protinga. Tačiau, kad ir kokia stipri esu moksle, paklystu kasdienio gyvenimo reikaluose. Pavyzdžiui, nežinojau, kad „Wanelo“ – tai interneto svetainė, o ne nauja madinga muzikos grupė. Jei aštunta klasė – sumažintas suaugusiųjų visuomenės modelis (bent jau taip būtų tvirtinusi mano mama), tada gebėjimas išvardyti penkiasdešimt dramblių bandų, gyvenančių Botsvanos Tullio Bloke, neprilygsta gebėjimui išvardyti visus grupės „One Direction“ narius.

Aš nepritampu mokykloje ne todėl, kad būčiau vienintelė, neturinti motinos. Daugybė bendramokslų neturi vieno iš tėvų, kiti visiškai nekalba apie savo šeimą, o kai kurių tėvai gyvena su naujais sutuoktiniais ir jų vaikais. Tačiau aš vis tiek neturiu draugų. Per pietų pertrauką sėdžiu nuošalėj ir valgau močiutės įdėtus priešpiečius, o kitos mergaitės, dievaži laikančios save grožio karalienėmis, plepa, kaip užaugusios dirbs kosmetikos bendrovėse ir kurs nagų lako pavadinimus pagal garsius filmus – „Pašėlusios blondinės“ ir „Kieti vyrukai“. Kartą kitą mėginau įsitraukti į jų pokalbį, bet jos suraukusios nosytes pašnairuodavo, tarsi užuodusios nuo manęs sklindant blogą kvapą, ir lyg niekur nieko šnekučiuodavosi toliau. Nepasakyčiau, kad kremtuosi nuolat ignoruojama. Turiu svarbesnių rūpesčių.

Mano prisiminimai apie laikotarpį po mamos dingimo taip pat migloti. Galiu apibūdinti savo kambarį močiutės namuose, kuriuose turiu didelę nebe vaikiško dydžio lovą. Ant spintelės stovi pintinėle su rausvais kavos gėrimo pakeliais, nors kambaryje nėra kavavirės. Dar nemokėdama skaičiuoti kas vakarą pažvelgdavau į pintinėle, norėdama įsitikinti, kad tebėra visi pakeliai. Dar ir dabar pažiūriu.

Galiu papasakoti, kaip pirmą kartą aplankiau tėvą Hartviko namuose. Pastato koridoriai smirdėjo amoniaku ir šlapimu. Kai močiutė liepė pasikalbėti su tėvu ir aš atsisėdau ant lovos, virpėdama nuo minties, kad esu taip arti prie pažįstamo, bet svetimo

vyro, jis neištarė nė žodžio, net nepajudėjo. Prisimenu, kaip iš akių jam riedėjo ašaros, tarsi tai būtų natūralus reiškinys kaip ra-sojanti vaisvandenių skardinė karštą vasaros dieną.

Prisimenu, kaip sapnuodavau košmarus, kurie gal ir nebuvo tikri košmarai: mane iš gilaus miego pažadindavo garsus Moros trimitavimas. Net kai atbėgusi močiutė tikindavo, kad toji dramblė gyvena už šimtų mylių, naujame prieglobstyje Tenesio vals-tijoje, manęs neapleido jausmas, kad Mora mėgina man kažką pranešti, ir, jei tik mokėčiau jos kalbą kaip mama, suprasčiau, ką ji mėgina pasakyti.

Man liko tik mamos mokslo darbai. Naršau po jos užrašus, tvirtai tikėdama, kad ateis diena, kai žodžiai puslapyje susidė-lios, kaip reikia, ir parodys kelią pas mamą. Net nebūdama šalia ji mane išmokė, kad mokslas prasideda nuo hipotezės, kuri yra tarsi užuomina, paslėpta po įmantrių žodžių drabužiu. O mano hipotezė štai kokia: mama niekada nebūtų manęs išsižadėjusi savo noru.

Ketinu tai įrodyti, net jei tai būtų ir vienintelis mano atliktas darbas.

Kai pabundu, kalė Gertė guli man ant kojų tarsi gyvas kilimėlis. Pasimuisto, lyg sapnuose vaikytūsi tik jai matomą grobį. Žinau, ką tai reiškia. Mėginu išlipti iš lovos nepažadindama Gertės, bet ji pašoka ir ima skalyti įsispitrėjusi į uždarytas kambario duris.

– Ramiau, – įsakau ir paneriu pirštus jai į tankų sprando kai-lį. Gertė laižo man pirštus, bet nenurimsta, nenuleidžia akių nuo kambario durų, tarsi matytų, kas yra kitapus.

Turint galvoje, ką šiandien ketinu daryti, tai ironiška.

Gertė nušoka nuo lovos ir daužo sieną vizgindama uodegą. Atidarau duris ir išleidžiu, ji nulekia laiptais žemyn, ten močiutė išleis ją į lauką ir pradės taisyti man pusryčius.

Gertė atsirado močiutės namuose metais vėliau už mane. Prieš tai ji gyveno dramblių prieglobstyje ir bičiuliavosi su dramble Sai-ra. Kalė visą laiką būdavo šalia dramblės. Kai Gertė sirgo, Saira ją saugojo ir švelniai glostė straubliu. Ne pirmą kartą šuo susidrau-gauja su drambliu, bet šis ryšys tapo plačiai žinomas. Istorija buvo

aprašyta vaikiškose knygelėse, skambėjo per žinias. Garsus fotografas net sukūrė kalendorių apie neįtikėtiną gyvūnų bičiulystę, Gertė pakliuvo į liepos mėnesio puslapį. Panaikinus prieglobstį, Saira buvo išvežta, o Gertė pasijuto apleista kaip ir aš. Kelis mėnesius niekas nežinojo, kas jai atsitiko, kol kartą sulaukėme skambučio į duris. Kai močiutė jas atidarė, gyvūnų globos pareigūnas paklausė, ar pažįstame ši į mūsų rajoną atklydusį šunį. Keturkojis dėvėjo antkaklį su išsiuvinėtu vardu. Gertė buvo sulysusi, sukan-džiota blusų, bet ji puolė prie manęs ir ėmė laižyti veidą. Močiutė leido Gertei pasilikti, turbūt tikėdamasi, kad naujuose namuose nebesijausiu tokia vieniša.

Tiesą sakant, tai nepadėjo. Aš visada buvau vienišė ir visur jaučiausi nesava. Esu kaip tos moterys, dievinančios Džeinės Ostin romanus ir laukiančios, kad vieną dieną ponas Darsis išdygs prie jų durų, ar Pilietinio karo inscenizacijų dalyvė, vaidinanti, kad kovoja karo laukuose, o iš tikrųjų – beisbolo aikštėse su žiūrovų suoleliais. Gyvenu kaip princesė dramblio kaulo bokšte, tik sumūrijau jį pati, o kiekviena plyta turi savo istoriją.

Vis dėlto mokykloje turėjau draugę, kuri mane lyg ir suprato. Četamė Klark buvo vienintelė, kuriai pasakojau apie savo mamą ir kaip ketinu jos ieškoti. Četamė gyveno su teta, nes narkomanė mama sėdėjo kalėjime, o tėčio nebuvo mačiusi.

– Kaip kilnu, kad nori susitikti su mama, – pasakė Četamė.

Kai paklausiau, ką ji turi galvoje, Četamė papasakojo, kaip kartą teta nuvedė ją į kalėjimą, kur sėdi mama. Mergaitė pasipuošė gražiausiu sijonėliu, apsiavė lakinius juodus batelius, spindinčius kaip veidrodukai. Tačiau mama atrodė pražilusi, išdžiūvusi, užgesusiomis akimis, išpuvusiais dantimis. Sakė norinti Četamę apkabinti, tad dukra buvo laiminga kaip niekada gyvenime, kad pasimatymų kambaryje tarp jų įrengta plastikinė siena. Ji daugiau niekada nėjo į kalėjimą.

Četamė buvo naudinga draugė – padėjo man nusipirkti pirmą liemenėlę, nes močiutė nemanė, kad reikia dengti nesamą krūtinę. Pasak Četamės, nė viena vyresnė nei dešimties mergaitė negali jaustis drąsiai persirengdama mokyklos rūbinėje. Četamė siuntinėdavo man raštelius per anglų kalbos pamokas – primityvias karikatūras su figūrėlėmis, vaizduojančiomis mūsų mokytoją, kuri

vaikščiojo per daug išsitepliojusi įdegio kremu ir dvokė katėmis. Draugė įsikibdavo man į parankę, kai mudvi eidavome koridoriais. Bet kuris laukinės gamtos tyrinėtojas jums pasakytų, kad, norint išlikti priešiškoje aplinkoje, dviese saugiau negu vienam.

Vieną rytą Četamė nebeatėjo į mokyklą. Paskambinau jai į namus, bet niekas neatsiliepė. Dviračiu numynusi iki jos namų, pamčiau iškabą „Parduodama“. Negalėjau patikėti, kad draugė išvyko neatsisveikinusi, ypač žinodama, kaip mane sukrėtė mamos dingimas. Praėjo savaitė, tada antra, ir man darėsi vis sunkiau teisinti Četamę. Nebeatlikdavau namų darbų, blogai parašydavau kontrolinius, o man tai buvo visiškai nebūdinga. Todėl teko keliauti pas mokyklos psichologę. Poniai Šugarman buvo gal tūkstantis metų, jos kabinete buvo pilna lėlyčių, kad mergaitės, kurios drovisi ištarti žodį „vagina“, galėtų užsimauti ant rankos pirštini- nę lėlę ir parodyti, kur kažkas jas nederamai palietė. Nemaniau, kad ponia Šugarman padėtų man išsiropšti net iš popierinio maišelio, o kur jau ten ištverti nutrūkusių draugystę. Kai psichologė paklausė, kas, mano nuomone, atsitiko Četamei, pasakiau, kad ji tikriausiai pagrobta. O aš likau viena.

Ne pirmas kartas.

Ponia Šugarman į savo kabinetą manęs nebesikvietė. Jau anksčiau buvau laikoma keistuole, o dabar tapau nurašyta kaip visiškai beviltiška.

Močiutė stebėjosi, kad Četamė dingo.

– Ir nieko tau nepasakė? – kraipė galvą ji per vakarienę. – Ne gražu taip elgtis su drauge.

Nežinojau, kaip paaiškinti, kad visą laiką tai žinojau ir to iš Četamės tikėjau. Jei tave vieną kartą paliko, tai gali nutikti vėl. Galiausiai pradedi vengti draugysčių su žmonėmis, neleidi sau prisirišti – kad neskaudėtų, kai jie dings iš tavo gyvenimo. Žinau, tai be galo liūdna, kai tau trylika, bet galiausiai pripažįsti, kad pasikartojantis vardiklis esi tu pati.

Gal aš ir nepakeisiu ateities, bet tikrai pamėginsiu išsiaiškinti praeitį.

Turiu tokį ryto ritualą. Vieni žmonės geria kavą ir skaito laikraščius, kiti tikrina feisbuką, dar kiti – tiesina plaukus ar daro šimtą pritūpimų. O aš apsirengiu ir einu prie kompiuterio. Praleidžiu

daug laiko naršydama internetą, dažniausiai *www.NamUs.gov* – oficialią Teisingumo ministerijos dingusių ir neatpažintų asmenų paieškos svetainę. Greit peržvelgiu neatpažintų asmenų duomenų bazę, norėdama įsitikinti, kad nėra naujų teismo medicinos ekspertų pranešimų apie neatpažintą dingusią moterį. Tada patikrinu neatsiliepusių giminaičių paiešką, peržvelgdama sąrašus mirusių žmonių, kurie žinomi, bet neturi giminių. Galiausiai prisijungiu prie dingusių asmenų duomenų bazės ir atsiverčiu užpildytą anketą apie mamą.

Būklė: dingusi

Vardas: Alisa

Mergautinė pavardė: Kingston

Pavardė: Metkalf

Pravardė / Slapyvardis: nėra

Dingimo data: 2004 m. liepos 16 d., 23.45 val.

Amžius dingimo metu: 36 metai

Amžius dabar: 46 metai

Rasė: baltaodė

Lytis: moteris

Ūgis: 163 cm

Svoris: 57 kg

Miestas: Bunas

Valstija: Naujasis Hampšyras

Aplinkybės: Alisa Metkalf dirbo gamtininke ir tyrėja Naujosios Anglijos dramblių rezervate. Aptikta be sąmonės 2004 m. liepos šešioliktosios vakarą, maždaug 22 valandą, už mylios į pietus nuo dramblių sutriptos prižiūrėtojos kūno. Moteris buvo nuvežta į Malonės ligoninę Buno aukštumose, Naujojo Hampšyro valstijoje. Alisa atgavo sąmonę maždaug 23 valandą. Paskutinį kartą ją matė slaugė apie 23.45 val., kai tikrino ligonės būklę.

Anketoje niekas nepasikeitė. Žinau, nes pati ją pildžiau.

Yra dar vienas puslapis apie mamos plaukų spalvą (ugininiai) ir akis (žalios), ar turėjo ypatingų žymių – randų, tatuiruočių, dirbtinių kūno dalių, padėsiančių ją atpažinti (ne). Dar viename puslapyje turėtų būti išvardyti dingimo metu jos dėvėti drabužiai, bet palikau tuščią, nes nežinau. Puslapiai apie galimus keliavimo būdus ir odontologo žymas bei DNR pavyzdį taip pat tušti. Įkė-

liau ir mamos nuotrauką, nuskenavusi nuo vienintelės fotografijos, kurios močiutė nepaslėpė palėpėje. Nuotraukoje mama stovi šalia dramblės Moros, laikydama mane ant rankų.

Dar viename puslapyje nurodytos policijos pareigūnų pavardės. Vienas jų, Donis Boilanas, išėjęs į pensiją ir išsikraustęs į Floridą, serga Alzheimerio liga (nustebsit, kiek daug galima sužinoti iš „Google“). Kitas – Virdžilas Stanhopas, paskutinį kartą minimas policijos naujienlaiškyje, kai buvo paaukštintas į detektyvo pareigas 2004 metų spalio tryliktąją. Panaršiusi sužinau, kad jis nebedirba Buno policijos nuovadoje. Be to, policininkas, regis, dingo nuo žemės paviršiaus.

Tai atsitinka ne taip jau retai, kaip galima pamanyti.

Dingsta ištisos šeimos, palikusios įjungtus televizorius, verdančius puodus, išmėtytus žaislus; šeimų automobiliai aptinkami pastatyti nuošaliuose aikštelėse ar nuskendę tvenkiniuose, bet kūnai taip ir neatsiranda. Dingsta merginos, vyrams bare ant servetėlių užrašiusios telefono numerį, miškuose negrįžtamai pasiklysta seneliai; tėvai kūdikiams palinki labos nakties, o ryte randa lovytę tuščią, motinos sėda į automobilius su prekių sąrašais ir važiuoja apsipirkti, bet niekas jų daugiau nebemato.

– Džena! – mano mintis nutraukia močiutės balsas. – Čia ne restoranas!

Užvožiu kompiuterį ir išeinu iš kambario. Tačiau kitą akimirką apsigalvojusi atidarau apatinių baltinių stalčių ir iškapstau žydrą šalikėlį. Jis visiškai netinka prie mano džinsinių šortukų ir berankovių marškinėlių, bet apsvynioju aplink kaklą, nuskubu laiptais žemyn ir atsisėdu ant aukštos kėdės.

– Lyg neturėčiau ką veikti, tik laukti tavęs ir patarnauti, – bamba močiutė, apversdama blynėlį ant keptuvės.

Mano močiutė – ne pavyzdinė televizijos laidų tetulė, ne putluttis baltaplaukis angelas. Ji renka mokesčius už automobilių stovėjimą aikštelėje. Galiu suskaičiuoti ant vienos rankos pirštų, kiek kartų mačiau ją besišypsantią. Norėčiau pasikalbėti su močiute apie mamą, juk ji prisimena man nežinomus dalykus, nes gyveno kartu aštuoniolika metų, o aš – vos trejus. Norėčiau, kad močiutė rodytų dingusios mamos nuotraukas, kai buvau maža, ar iškeptų pyragą per jos gimtadienį, užuot liepusi man uždaryti jausmus į dėžutę.

Nesupraskit neteisingai, aš myliu močiutę. Ji ateina į mokyklą paklaustyti, kaip dainuoju chore, gamina man vegetariškus patiekalus, nors pati mėgsta mėsą, leidžia žiūrėti filmus suaugusiems, nes, pasak jos, ten nerodo nieko, ko nemačiau mokyklos koridoriuose per pertraukas. Aš myliu močiutę, bet ji – ne mama.

Pamelavau, kad šiandien prižiūrėsiu savo mylimiausio mokytojo pono Aleno sūnų. Ponas Alenas mokė mane matematikos septintoje klasėje. Berniukas vardu Karteris, bet aš jį vadinu Kontraceptiku, nes jis – geriausias argumentas prieš dauginimąsi. Tai pats negražiausias mano matytas vaikas. Jo galva milžiniška, o kai pažiūri į mane, atrodo, kad skaito mano mintis.

Močiutė atsigręžia nešdama blynelius ant mentelės ir sustingsta, pamačiusi šalikėlį man ant kaklo. Taip, jis nedera prie aprangos, bet močiutė patempia lūpas ne todėl. Ji smerkiamai papurto galvą ir dėdama blynelius ant lėkštės tarkšteli mentele.

– Norėjau pagyvinti aprangą koku nors priedu, – pameluojau.

Močiutė niekada neužsimena apie mamą. Mamai dingus aš jaučiuosi tuščia, o močiutė kunkuliuoja iš pykčio. Ji negali atleisti dukteriai, kad ji mus paliko (jei tai atsitiko), ir neleidžia sau net pagalvoti, kad mama negrįžta, nes yra nebegyva.

– Karteris? – močiutė ramiai pradeda kitą temą. – Ar tai tas vaikas, kuris primena baklažaną?

– Ne visas, tik kakta, – patikslinu. – Pastarąjį kartą, kai prižiūrėjau, jis tris valandas klykė nenutildamas.

– Pasiimk ausų kištukus, – siūlo močiutė. – Ar grįši vakarienės?

– Nežinau, bet susitiksime vėliau.

Sakau tai kaskart jai išeinant. Sakau, nes abi turime tai išgirsti. Močiutė deda keptuvę į kriauklę ir pasiima rankinę.

– Prieš išeidama išleisk Gertę, – liepia ji ir praeina stengdamasi nežiūrėti nei į mane, nei į mamos šalikėlį.

Pradėjau ieškoti motinos būdama vienuolikos. Iki tol ilgėjausi jos, bet nežinojau, ką daryti. Močiutė nenorėjo, o tėvas, kiek žinau, nė nepranešė, kad ji dingusi, nes, kai tai įvyko, jis gulėjo psichiatrijos

ligoninėje sukaustytas katatonijos. Kelis kartus mėginau jį kalbinti, bet tai jam sukeldavo naują priepuolį, todėl lioviausi.

Kartą odontologijos kabinete žurnalo „People“ numeryje perskaičiau straipsnį apie šešiolikmetį, privertusį policiją atnaujinti neištirtą motinos nužudymo bylą. Šį kartą žudikas buvo teisiamas. Tada pamaniau: nors pinigų ir padėjėjų neturiu, ryžto tikrai netrūksta, ir tą pačią dieną nutariau pamėginti. Žinojau, kad galiu nieko nepešti, bet kol kas niekam nepavyko rasti mamos. Kita vertus, niekas įnirtingai ir neieškojo, o aš ketinu.

Dažniausiai žmonės, į kuriuos kreipdavaisi, manęs neišklausydavo arba tik užjausdavo. Buno policijos nuovada atsisakė padėti, nes a) esu nepilnametė, veikianti be globėjos sutikimo, b) mamos pėdsakai atšalę prieš dešimt metų ir c) jų įsitikinimu, anoji žūtis byla baigėsi pripažinimu, kad tai buvo nelaimingas atsitikimas.

Naujosios Anglijos dramblių prieglobstis, žinoma, buvo uždarytas, o vienintelis asmuo, galintis daugiau papasakoti, kodėl žuvo dramblių prižiūrėtoja, buvo mano tėvas, nesugebantis pasakyti nei savo pavardės, nei savaitės dienos, juolab papasakoti apie įvykį, sukėlusį jam psichikos negalią.

Taigi nusprendžiau pasikliauti savimi. Mėginau pasamdyti privatų detektyvą, bet greit sužinojau, kad, kitaip nei kai kurie advokatai, jie nedirba už dyką. Tada apsiėmiau prižiūrėti mokytojų vaikus, kad susitauptų pinigų ir vasaros pabaigoje galėčiau susimokėti už paslaugas. Galiausiai nusprendžiau pati tapti tyrėja.

Beveik visos dingusių asmenų paieškos sistemos prašo nurodyti kredito kortelės numerį, bet aš jos neturiu. Netikėtai parapijos labdaros mugėje aptikau knygelę „Kaip tapti privačiu detektyvu“ ir per keletą dienų kone mintinai išmokau skyrių „Dingusių asmenų paieška“.

Pasak vadovėlio, yra trys dingusių žmonių tipai.

1. Žmonės, kurie iš tikrųjų nedingę, bet tu nebesi jų gyvenimo dalis. Šiai kategorijai priklauso buvę mylimieji ir bendramoksliai, su kuriais tavo keliai išsiskyrė.
2. Žmonės, iš tikrųjų nedingę, bet nenorintys, kad juos rastų. Pavyzdžiui, vengiantys mokėti alimentus tėtušiai, liudytojai prieš mafiją.

3. Visi kiti. Vaikai, pabėgę iš namų arba pagrobti maniakų iš furgonų tamsintais langais.

Privatiems detektyvams pavyksta rasti dingusį žmogų, nes daugybė žmonių žino, kur ieškomas asmuo yra. Tu nežinai, todėl turi suieškoti *žinantį*.

Žmonės turi savų priežasčių dingti. Gal jie apgavo draudimo bendrovę, gal slapstosi nuo policijos, gal nori pradėti naują gyvenimą arba yra iki ausų prasiskolinę. Galbūt jie saugo baisią paslaptį ir nenori, kad kiti sužinotų. Pasak privačių detektyvų vadovėlio, pirmiausia reikia atsakyti į klausimą: ar ieškomas žmogus nori būti surastas?

Turiu pripažinti, nežinau, ar noriu išgirsti atsakymą. Jei mano motina pabėgo savo noru, tai galbūt, sužinojusi, kad jos ieškau ir per dešimtmetį neužmiršau, sugrįš. Kartais pagalvoju, kad būtų lengviau žinoti, jog mama prieš dešimt metų numirė, negu išgirsti, kad ji gyva, bet nenori grįžti.

Knygelėje rašoma, kad dingusiųjų paieška – tai lyg žodžių dėliojimas iš sumaišytų raidžių. Turi visus ženklus ir mėgini iššifruoti atsakymą. Duomenų rinkimas – pagrindinis privataus tyrėjo ginklas, o faktai – draugai. Vardas, pavardė, gimimo data, socialinio draudimo numeris, lankytos mokyklos, karinės tarnybos datos, darbovietės, žinomi draugai ir giminaičiai. Kuo plačiau meti tinklą, tuo didesnė tikimybė, kad pagausi žmogų, kuris neseniai aptarinėjo su dingusiuoju atostogų planus ar didžiausias svajones.

Ką reikia daryti su šiais faktais? Na, pirmiausia atmesti nereikšmingus. Kai man buvo vienuolika, atsidariau socialiniu draudimu apdraustųjų mirčių duomenų bazę ir įvedžiau mamos pavardę. Mirusiųjų sąrašuose jos nebuvo, bet tai mažai guodė. Mama gali būti gyva arba turėti kitą tapatybę, o gal mirusi, bet neatpažinta.

Mamos nebuvo nei feisbuke, nei tviteryje, nei klasės draugų ar jos lankyto Vasaro koledžo absolventų svetainėse. Tačiau ji buvo taip išitraukusi į dramblių tyrinėjimą, kad neturėjo laiko bendrauti socialiniuose tinkluose.

Interneto telefonų sąrašuose buvo trys šimtai šešiasdešimt septynios Alisos Metkalf. Aš paskambindavau dviem ar trimis per

savaite, kad močiutė neapalptų, pamačiusi milžiniškas sumas už tarp miestinius pokalbius. Be to, palikau daugybę žinučių. Viena miela sena ponija iš Montanos sakė pasimelsianti už mano mamą, o kita, dirbanti prodiusere Los Andželo žinių kanale, pažadėjo papasakoti mano istoriją savo viršininkui ir galbūt paskelbti per žinias.

Tačiau nė viena iš šių Alisų nebuvo mano mama.

Detektyvų pradžiamokslis dar patarė panaršyti kalėjimų duomenų bazėse, peržiūrėti prašymus suteikti prekių ženklą, netgi Jėzaus Kristaus Paskutinės dienos adventistų bažnyčios genealogijos registrą. Išmėginusi pastaruosius, nieko neradau. Įvedusi „Alisa Metkalf“ į „Google“, gavau net milijoną šešis šimtus tūkstančių nuorodų. Taigi susiaurinau paiešką iki „Alisa Kingston Metkalf dramblių sielvartas“ ir gavau visus mamos mokslinius straipsnius, dauguma jų publikuoti iki 2004 metų.

Šešioliiktame nuorodų puslapyje aptikau psichologijos tinklaraščio straipsnį apie gyvūnų sielvarto procesą. Trečioje pastraipoje radau Alisos Metkalf citatą: „Savanaudiška manyti, kad žmonės vieninteliai turi teisę į sielvartą. Yra svarių įrodymų, kad netekę mylimųjų drambliai liūdi.“ Tai buvo tik mažytė užuomina, pakartojanti tai, ką mama minėjo šimtus kartų kituose moksliniuose žurnaluose ir savo darbuose.

Tačiau įrašo tinklaraštyje data – 2006-ieji. Praėjus dvejiems metams po mamos dingimo. Metus naršiusi internete neradau jokio kito mamos egzistavimo įrodymo. Nežinau, ar interneto straipsnio data – korektūros klaida, ar autorius citavo anksčiau mamos išsakytą mintį. O gal 2006 metais ji buvo ir iki šiol tebėra gyva.

Žinau, kad kažką radau, ir tai pradžia.